

Erken Çocukluk Eğitimi-Büyük Düşünceler/Fikirler, Modeller ve Yaklaşımlar

Tayfun BAYOĞLU*

Kitabın Adı : Erken Çocukluk Eğitimi-Büyük Düşünceler/Fikirler, Modeller ve Yaklaşımlar

Editör : Prof. Dr. Ebru Aktan Acar

Yayınevi : Nobel Akademik Yayıncılık

Basım Yılı : 2017

Sayfa Sayısı : 533

Nobel Akademik tarafından yayınlanan Prof. Dr. Ebru Aktan Acar'ın editörlüğünü yaptığı "Erken Çocukluk Eğitimi-Büyük Düşünceler/Fikirler, Modeller ve Yaklaşımlar" adlı eseri, Acar'ın Anaokulu öğretmenliği alanındaki yüksek lisans ve doktora çalışmalarını, kişisel deneyimleriyle bir araya getirmekte ve zengin bir ekiple çalışarak oldukça faydalı, özgün bir çalışmanın ortaya çıktığı bir kitap olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın farklı köşelerinde uygulanmakta olan ancak ülkemizde daha önce hiç denenmemiş ve denenmekte olan birçok modelin incelendiği bu kitapta, farklı model ve uygulamaların ülkemizde de uygulanabilirliğini görmek için bir ışık olacaktır. Dünyada ve ülkemizdeki uygulamaların örneklerine yer verildiği bu kitap, farklı model ve yaklaşımları uygulamak isteyen öğretmenlerimiz için bir el kitabı olma niteliği taşımaktadır.

Erken Çocukluk Eğitimi Mozaiği: Büyük Düşünceler/Fikirler, Modeller ve Yaklaşımlar kitabında 18'i akademisyen, 6'sı öğretmen, 4'ü eğitimci yazar bulunmaktadır. Yazarların hepsinin kadın olması, kadınlarımızın bu konudaki hassasiyetini göstermektedir. Kitap yazarlarının çoğunluğunu Marmara, Hacettepe, Çanakkale üniversitelerinin Eğitim Fakültesinin Okul Öncesi öğretmenliği Anabilim Dallarında çalışan akademisyenler tarafından

* Yüksek lisans öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi, tayfunbayoglu@hotmail.com

oluşturulmuştur. Yazarlardan sadece Tarhan ONUR siyasal bilgiler disiplininin gelmektedir ve çevirmenlik yapmaktadır. Ülkemize 'Waldorf Pedagojisi' yaklaşımını uyarlayarak kazandırmıştır.

Kitabın bölümleri oluşturulurken, okuyucuların rahat takip etmesi ve öncelikli istediği bilgiye daha rahat ulaşabilmesi adına küçük ara başlıklarla kolaylaştırmak ve farklı ana başlıklar şeklinde sınıflandırmak yerine, uygulamaları alfabetik sıra ile kitaba yerleştirmek tercih edilmiştir. Erken çocukluk eğitimi model ve yaklaşımları ile ilgili, alanda çalışan tüm eğitimcilere, öğretmen adaylarına ve anne-babalara bir nevi başucu kitabı olmasına çalışılmıştır. Kitap otuz üç bölümden oluşmaktadır. Her bölüm içerisinde modelin kurucusu, teorik alt yapı ve felsefesi, modelin müfredatı, modelin yaklaşımı, dünyada ve ülkemizde yapılan araştırmalar ve kullanım alanlarına yer verilmiştir. Kitabı okuyup görüş bildirmek isteyen okurlara mail yoluyla iletişim kanalı oluşturulmuş, okurların değerli görüş ve önerilerine açık olması sayesinde değişen, gelişen erken çocukluk eğitimi yaklaşımlarına paralel bir bakış açısı sağlanmaya çalışılmıştır.

Erken çocukluk yaklaşımları nerelerde ve nasıl yaşama geçirildi? Günümüzde ne şekilde ve nasıl bir değişimle uygulanabilir? Gelecekteki nesillere nasıl uyarlanabilecek? Dünyanın her köşesinde uygulanmakta olan erken çocukluk eğitimi yaklaşımlarından esinlenerek ülkemizde kendi kültürümüzle uyumlu, eğitim sistemimiz ve değerlerimizle örtüşecek farklı model ve yaklaşımlar geliştirebilecek miyiz? sorularına cevap arandığı görülmektedir.

Dünya üzerinde uygulanan erken çocukluk eğitimi model ve yaklaşımları incelendiğinde, birçoğunun içinde bulunduğu dönemin siyasi, ekonomik ve sosyal ortamından hareketle şekillenen, eşitlik, özgürlük, savaş, göç, insan ve çocuk hakları, fırsat eşitliği gibi toplumsal olaylardan ve ihtiyaçtan hareketle ortaya çıktığını görebiliriz. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişimin %50'sinin 4 yaşına, %30'unun ise 4-8 yaş arasında oluştuğunu; 18 yaşına kadar gösterilen okul başarısının %33'ünün ise 0-6 yaş arasında alınan eğitime bağlı olduğunu ortaya koymaktadır(Koçak,2001). Bu araştırma ile beraber 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılı itibarıyla ülkemizde okul öncesi eğitimde net okullaşma oranları, 3-5 yaş grubunda %32.7, 4-5 yaş grubunda %41.6 ve 5 yaşta %53.8'dir. 2013 yazında yapılan yönetmelik değişikliği sonucunda, 60-68 aylık çocukların okul öncesi eğitim kurumlarına kayıt olmaları kolaylaştırmış, dolayısıyla da 5 yaş da okullaşma oranlarında bir artış görülmüştür(ERG,2015). Ülkemizde sık sık tartışmalara sebep olan bu yönetmelik değişikliği, çocuklara uygulanacak olan hangi model hangi yaklaşımlarla ilgili soruları gündeme getirmektedir. Kitapta ele alınan erken çocukluk eğitimi yaklaşımlarının çoğunda ülkemizde uygulanan bir örneğinin bulunmadığını çok azının kullanılmakta olduğunu görmekteyiz. Ülkemizin çok farklı jeopolitik durumundan, toplumsal eşitsizliklerden ve farklı kültürlerden oluşmasından kaynaklı farklı ve alternatif modeller geliştirilmesi ya da uyarlanması gerekmektedir.

Kitabın ilk bölümü *Dr. Lawrence J. Schweinhart*'ın şu sözüyle başlıyor: "Etkililiği uygulamada kanıtlanmış bir eğitim programını takip etmek, yürütülen herhangi bir erken çocukluk eğitimi programının etkililiği veya etkisizliği şekillendirir." Diyerek yazısında özellikle üç önemli gelişmeye dikkat çekiyor. Bunlar anne istihdamının artırılması, erken çocukluğun beyin gelişimi üzerindeki etkilerini ortaya koyan yeni araştırmalar, yüksek kaliteli erken çocukluk programlarının kısa ve

uzun vadeli etkilerini ortaya koyan boylamsal araştırmalardır. *Dr. Lawrence* programında erken çocukluk eğitimi sayesinde çocukların gelişimlerine katkıda bulunma ve iyi çocuk olma amacına ulaşmaya çalışıldığını belirtiyor. İyi eğitim uygulamalarının mutlaka uzun vadeli etkilerinin boylamsal araştırmalarla desteklenmesi gerektiğini belirtiyor.

Kitabın editörü olan Prof. Dr. Ebru Aktan Acar ile Uzm. Hilal Çetin'in ele aldığı *Bank Street Yaklaşımı*'nda çocukların ve yetişkinlerin her yaşta eğitimini kabul eden bir yaklaşımdır. Bu nedenle farklı yaş, yetenek ve kültürlerin adaptasyona ihtiyacı vardır.(Aktan Kerem, 2004). Bu yaklaşım dünyada yalnızca bir okulda uygulanmakta olup ülkemizde örneği bulunmamaktadır.

Martin Luther King'in "İlk adımınızı inançla atın. Tüm merdiveni görmek zorunda değilsiniz, yeter ki siz ilk adımı atın." sözleriyle eğitimdeki ilk adım olan anaokullarının yaşam boyunca en kalıcı izlerin oluşmasını sağlayacağını söylemek mümkündür. Yrd. Doç. Dr. Mine Sönmez Kartal'ın ele aldığı *Başarıya İlk Adım-Anaokulu Versiyonu(BİA-AV)* problem davranışları yüzünden risk altında olan küçük çocukları problem davranış örüntüsüne neden olan durumlardan uzaklaştırmak için tasarlanmış bir erken eğitim programıdır. *Başarıya İlk Adım*'ın sınıfta ve evde istenmeyen davranışların çözümünde etkililiği bilimsel olarak kanıtlanmış bir program olduğu belirtilmektedir.

"Dalgaları durduramazsın ama sörf yapmayı öğrenebilirsin. Sabır bilgeliğin bir çeşididir. Bizlerin her şeyin bir zamanı olduğunu anlamamızı ve kabul etmemizi sağlar." sözleriyle özetleyen Jon Kabat-Zinn eğitimde tamamlayıcı ve alternatif bir uygulama olarak *Bilinçli Farkındalık Eğitim* modelini öne sürmüştür. Bu konuyu ele alan Yrd. Doç. Dr. Emine Ferda Bedel özellikle okul öncesi eğitimi alanında çalışan uzmanların bilinçli farkındalık konusuna daha fazla ilgi göstermeleri gerektiğini, bir çok beceride olduğu gibi, yaşanılmakta olan anın ve deneyimin farkındalığını kazanmanın erken yaşlarda edildiğinde daha etkili ve kalıcı olduğunu belirtmektedir. Bilinçli Farkındalık Eğitimi, uzak doğu öğretilerinin temel noktalarından birini oluşturmaktadır ve batı dünyasında da yer almaya çalışıldığı görülmektedir. Öğrencilerin dikkatlerini ve odaklanmalarını artırma, kendilerini anlama, kabul etme ve yönetme becerilerini geliştirme gibi katkılarının olduğundan bahsedilebilir. Bu yaklaşım dünyada yaygın olarak kullanılmakta, ülkemizde ise doğrudan yer veren bir okul öncesi eğitim kurumu henüz bulunmamaktadır.

Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Programı(P4C), çocukların doğal filozof olduğunu iddia ederek onların merak duyguları ile sordukları sorularla hiçbir ön yargı olmadan cevap aramaları gerekçesiyle oluşturulan bir programdır. Kitapta bu bölümü ele alan Uzm. Ebru Mutlu Özdamar "Ülkemizde bu yaklaşıma yönelik programlar geliştirilmesinin ve uygulanmasının çocuklarımızın yenilikçi, çağdaş, problemlere farklı bakış açılarından bakan, çözüm odaklı bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunacağını düşünmekteyim." diyerek bu programın daha çok ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde kullanıldığını, okul öncesi eğitimlerinde ise *Çocuklar İçin Felsefe* atölyeleri şeklinde kullanılabileceğini belirtmektedir.

Parkhurst, *Dalton Laboratuvar Planı* yaklaşımında eğitimde en iyi, en mantıklı yöntemin çocukların kendi kendilerine araştırarak yaptıkları, kültür ve bilgi hazinelerine kendiliğinden bir şeyler katmalarına izin veren bir sistemin daha başarılı bir yöntem olduğunu ve okulların

Sosyal Laboratuvarlar olarak görülmesi gerektiğini savunmaktadır. *Dalton Laboratuvar Planı* ile çocukların hayata hazırlanmasını temele alan ve eğitimin en ekonomik şekilde kullanılmasına olanak sağlayan bir eğitim uygulaması olup ülkemizde de uygulanabilirliğinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

“Hayatın içinde okul, okulun içinde hayat” sloganıyla yola çıkan Decroly, *Decroly Sistemi’ni* normal gelişim göstermeyen çocukların doğal yaşamında eğitim alması gerektiğini vurguluyor. Normal okullarda normal öğrencilerin elde ettiği tipik başarılarından daha iyi ve daha kalıcı eğitimsel başarılarına yardımcı olmak için okulun ev atmosferine sahip olması gerektiğine inanarak 1901 yılında yeni okulunu evinde açarak bu eve de “Dr. Decroly Özel Eğitim-Psikolojik Laboratuvar Enstitüsü” adını vermiştir. Decroly Sistemi, ülkemiz eğitim tarihinde ilkökul öğretmeni yetiştirmek üzere kurulan Köy Enstitülerine benzemektedir. Köy Enstitülerinde de Decroly Sisteminde olduğu gibi kitaba deftere dayalı öğretim yerine “İş için, iş içinde eğitim ilkesi” uygulanmaktaydı. Decroly Sisteminden farkı, öğretmen yetiştirme amacı taşımasıydı. Eğitim tarihimizde eğitimi okula sıkıştırıp hayattan koparmayan bu deneyimin var olması, okulu hayatın bir parçası olarak gören ve amacı çocukları hayata hazırlamak olan Decroly Sistemi’nin de ülkemizde uygulanabilirliğine dair umut vermektedir.

Çocukların Özgür Ülkesi: Demokratik Okullar yaklaşımını ele alan Dr. H. Eylem Korkmaz, bu yaklaşımın ortaya çıkmasını şu ifadelerle özetlemiştir. “Demokratik okullar henüz ne dünyada ne de Türkiye’de yeterince yaygınlaşmamıştır. Bu durumun Demokratik Okulların yetersizliklerinden ziyade, günümüzün yaygın temsili demokrasi anlayışıyla, bu okulların açılmasını engelleyen yasalarla, merkezi eğitim denetimiyle ve demokratik okullar ile ana akım eğitimin çocuğa dair genel hedeflerinin bütünüyle örtüşmemesiyle ilişkili olduğudur.” Dolayısıyla Demokratik Okulların hayata geçmesi ile öğrenme, en verimli şekilde çocukların stres altında olmadıkları, ilgileri, ihtiyaçları, tercihleri doğrultusunda seçimlerde bulunabilecekleri özgür ortamlarda gerçekleşmekte; demokratik değer ve beceriler demokrasinin tam anlamıyla hayata geçtiği ortamlarda kazanılabilmektedir.

Ekopedagojik Yaklaşımla Çevre Eğitimi ve Çocuk adlı yaklaşımı Uzm. Bilgi Başak Gökçen Özgün akademisyen olma yolunda, toplumsal bir birey ve bir yandan da anne olmanın getirdiği yönüyle konuyu derinlemesine incelediği görülmektedir. Bu yaklaşımda çevre eğitimi ile yaşadığımız dünyanın sonunu getirebilecek sorunların ortadan kaldırılması için vazgeçilmez olan bir araçtır. Bu eğitim sayesinde çevre bilincine sahip bireyler yetiştirebilmek hedeflenir. Bu konuda ülkemizin de içinde bulunduğu uluslararası uygulamalar vardır. ‘Kirli çevre, insanın ruhunu kirletir; kirli ruhlar, çevreyi kirletir.’ (Aziz Nesin)

Hayata Eşit Başlangıç İçin Erken Müdahale Programları konusunu Arş. Gör. Özlem Çelebioğlu ele almıştır. Bu programın amacı, düşük sosyoekonomik düzeyden gelen ve elverişsiz şartlarda büyüyen çocukların Erken Müdahale Programları aracılığıyla erken yaşlarda eğitime katılmalarının sağlanması, yaşadıkları çevrelerin desteklenmesi ve uyaran bakımından zenginleştirilmesidir. Ülkemizde çeşitli stratejilerle uygulanan birçok Erken Müdahale Programı bulunmaktadır.

Erişilebilen Kaynaklar Işığında Freinet Pedagojisi'nin Geçmişi ve Günümüze Yansımaları çalışmasını Arş. Gör. Fatma Yalçın ele almıştır. Bu pedagojiyi Freinet şu şekilde özetlemiştir:” Muhtemeldir ki, benim benzersiz tek eğitimsel yeteneğim çok sağlam bir çocukluk hafızasına sahip oluşumdur. Bu sebeple, öğrencilerimin ne hissettiğini ve ne düşündüğünü anlayabiliyorum. Birçok yetişkine çok büyük bir sorun ve muamma gibi gelen durumlarla karşı karşıya kaldığımda, bir çocuk ve aynı zamanda yetişkin olarak sekiz yaşında olduğum zamanları hatırlıyorum ve çok fazla zarar gördüğüm, katlanmak zorunda kaldığım sistem ve yöntemlere karşı, aslını unutan bilimin hatalarını terk ediyorum.” Çocuğun ne istediğini neye ihtiyacı olduğunu fark etmesi en önemli gelişimsel süreç olarak görülür ve bu sürecin ise ancak kendisine sunulan uygun şartlar altında gelişebileceği düşünülür. Freinet Pedagojisinin merkezinde de çocukların çalışmalarının yer aldığı uygulamalı, zihinsel ve sanatsal etkinliklerin dengeli bir şekilde sürdürülmesi söz konusudur (Eichelberger, 2000).

Reggio Emilia Yaklaşımının Temel Taşı: Gelişen Program; öğretmenlerin çocukları dinleyerek planlama yaptıkları bir yaklaşımdır. Öğretmenler çocukların ilgilerini, endişelerini, isteklerini, anladıklarını veya anlamadıklarını izleyerek bir araya getirir ve bu bilgileri programın başlama noktası olarak kullanır. Gelişen programda ilerleyen süreç sarmal bir yapıdadır. Bu program diğer programlardan farklı olarak “Sıradaki ne?”, “Ne yapılacak?” sorularına “Duruma göre değişir” cevabını verir.

GEMS Programı ile Küçük Avuçlarda Büyük Dünyaları Keşfetmek; GEMS (Great Explorations in Math and Science- Matematik ve Fende Büyük Buluşlar), 53 yılı aşkın bir süredir eğitime eşsiz bir bakış açısı sunmaktadır. GEMS Programı, “GEMS Yaşam için Hazırlıyor” ilkesinden yola çıkarak çocukların karakterlerini, yaratıcılıklarını, değerlerini, kişisel liderlik özelliklerini ve onların dünya vatandaşı olarak gerekli olan girişim ruhlarını geliştirmektedir. Ülkemizde önceki yıllara göre GEMS Programının benimsenmesi ve uygulanması her ne kadar hızlanmış olsa da, kaliteli ve sağlıklı bir eğitim programı için okul öncesi dönem çocuklarının mutlaka GEMS Programı ile tanışması sağlanmalı ve ilköğretim programında da hızla uygulamaya geçilmelidir.

Tüm Çocuklar Eşit Şansı Hakeder: Head Start Programı; “Hiçbir çocuk geride kalmasın” ilkesiyle oluşan bu program ile düşük gelir düzeyine sahip ailelerden gelen çocuklara sosyal ve eğitimsel fırsatlar sağlayarak yoksulluğun olumsuz etkileri engellenmeye çalışılmaktadır. Ülkemizdeki erken çocukluk eğitimi ve gelişimi kapsamında Head Start Programı benzeri uygulamalardan, okul öncesi eğitim kurumlarında, Halk Eğitim Merkezlerinde, Anne-Çocuk Sağlığı Merkezlerinde ve ev merkezli eğitim çalışmaları kapsamında yararlanıldığı belirtiliyor.

Haydi Birlikte Planlayalım, Çalışalım, Değerlendirelim: HighScope Programı'nın öncüsü Weikart, yoksulluğun olumsuz etkilerini gidermek için okul öncesi yıllarda yapılan müdahalenin etkili olacağı inancıyla HighScope Programını geliştirmeye başlamıştır (akt. Kefi, 1999). HighScope Programındaki uygulamaların çocukların neyi nasıl yapacaklarına yönelik planlama, karar ve sorumluluk alma ve öz disiplin becerilerini geliştirmelerine yardımcı olduğu görülmektedir. Ayrıca çocukların yetişkin rehberliğinde yaptığı büyük ve küçük grup çalışmaları çocuklarda iş birliği sağlama, duygu ve düşüncelerini ifade edebilme ve mantık yürütme yeteneklerinin

gelişmesini sağlamaktır. Bu nedenle HighScope Programı ile ilgili ileride yürütülecek uygulama ve araştırmaların, çocukların bütünsel gelişimlerine daha fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Hippy (Home Intervention Program for Preschool Youngsters) Programı: Başarı evde başlar ilkesiyle oluşan bu yaklaşımda çocuklar okula başlamadan çok önce keşfetme, oynama ve kendilerinin ilk ve en önemli öğretmenleri olan anne-babalarından öğrenme ile doğal olarak ilgilidirler. Klasik bir eve dayalı okul öncesi eğitim programı olan Hippy aracılığıyla, ebeveynler evde gerçekleştirecekleri küçük etkinliklerle çocuklarının gelişimine büyük katkılar sağlayabilecekleri son derece etkili bir erken eğitim programıdır.

Okul Öncesinde İki Dilli Eğitim ve Barış Kültürü ile iki dilli eğitimin, çocuklarda erken yaşta kültürler arası bilinç, tutum ve yeterlilikler kazanmalarına katkı sağlayan bir yaklaşım olduğu kabul görmektedir. Birden fazla dile sunulan deneyimler sayesinde dil becerileri ile beraber, çocuğun çoklu kültür yeterlilikleri edinmesine de olanak sağlamaktadır. Böylece, tek egemen dil gibi "ötekileştirici" olmak yerine, dil bireylerarası iletişimde "kaynaştırıcı" bir araç olarak görülür. Günümüzde özellikle kültür çeşitliliğini benimsemeye gayret eden toplumlarda (ör. Tayland ve Malezya) söz konusu yaklaşımın en az iki dile eşit değer verilen iyi eğitim örneklerine rastlanmaktadır. Ülkemizde de, okul öncesinde yabancı dilin edinilmesinde "yoğunluk içeren dil öğrenimi" tercih edilen bir yaklaşımdır. Bu örneklerde hedeflenen diller İngilizce, Fransızca, Almanca gibi yerel toplumda egemen olmayan, ancak değerli sayılan baskın yabancı dillerdir.

"Hayatı içine alan bir eğitim ve sınırlarını toplumdan alan bir program her çocuğun içindeki insani tarafı açığa çıkarır" ilkesiyle ortaya çıkan *Jenaplan Okulları* Peter Petersen tarafından hayat bulmuştur. Bu okulların en belirgin özelliği, anaokulundan ortaöğretim son sınıfına kadar farklı eğitim kademelerinde bulunan öğrencilerin aynı ortamda eğitim görmesidir. Jenaplan Okulları, yönetsel yapı ve eğitim içeriği olarak eleştirel eğitime, sosyal, bireysel ve anlık öğrenmeye açık birer okul sistemidir (Glaser-Zikuda ve ark. 2012). Sınıflar karma yaş gruplarıyla oluşturulur, burada amaç çocukların sosyal becerilerini geliştirmektir. Jenaplan Okulları, her türlü dışlanmayı reddeden, dinler ve kültürler arası okul yapısına sahip okullardır.

Kimlikli Bebeklerle Farklılıklarda Buluşmak: Erken Çocuklukta Başlayan Düş bölümünde Farklılıklara Saygı Eğitimi kapsamında yer alan Kimlikli Bebekler Yaklaşımı, çocukların duygularını ifade edebilmeleri, diğer insanların duygularını anlamaları, farklı kimlik, ırk, cinsiyet, ten rengi ve engele sahip insanlara saygı göstermeleri, eşitlik, adalet konularında duyarlı olmalarını sağlayan, ön yargılar ve ayrımcılıklar ile mücadele etmede son derece güçlü bir araç olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde uygulanmakta olan örneği ise "Ayşe Bebek" uygulamasıdır.

Sonuç olarak, eğitimciler olarak bizlerin bu konuda sorumluluğu ve değişim yaratma konusunda gücü bulunmaktadır. Erken çocukluk döneminde çocukların nasıl öğrendikleri, öğrenmeye nasıl teşvik edildikleri, onların neyi öğrendikleri kadar önem taşımaktadır. Bu prensibin altı yaşın altındaki çocuklara yönelik hazırlanan tüm programların temelini oluşturması gerekmektedir. Eğer bu işe hızlı bir biçimde çocuklarımız ve hatta torunlarımız ile başlarsak, farklılıklara saygı duyan, farklılıkları kutlayan, farklılıklarla zenginleşen, ön yargı, ayrımcılık ve nefretten uzak bir toplum ve dünya yaratabiliriz.